

VAN TWAALF TOT ACHTTIEN

Vakblad voor voortgezet
onderwijs • Jaargang 29
november 2019

NR 9

Marco Snoek over de profes-
sionele identiteit van de leraar

Moderne leraren gezocht in
tijden van schaarste

Gino Camp over Wijze Lessen

- 12 - 18

Op Onderwijsreis

Toeren door toekomstscenario's blijkt vruchtbaar

Er is nog nooit onderwijs geweest dat zich niet heeft afgevraagd voor welke samenleving het opleidt. Die vraag is van alle tijden. Toch lijkt het appel op toekomstvisie sterker dan ooit. Het zal te maken hebben met de veelheid aan grote vraagstukken, de ingewikkeldheid ervan, de snelheid waarmee ontwikkelingen zich aandienen en de zorg waarmee men die ontwikkelingen beziet. Klimaatproblematiek, globalisering, technologisering.

DOOR MAARTEN WILLMS, DIEUWERTJE KUPPENS EN COLETTE VESTER

Het onderwijs weet maar al te goed dat het onlosmakelijk verbonden is met de maatschappij en haar transformaties. Alleen al omdat het er elke ochtend aan worden herinnerd, als die maatschappij in groepjes van ongeveer 30 stuks de klas binnenwandelt. Het zijn deze leerlingen die we in ons onderwijs moeten toerusten voor een samenleving waarin niet zoveel meer voorspelbaar is. Hoe doen we dat goed genoeg? Hoe kunnen we daar samen aan werken?

In de master professioneel meesterschap hebben 16 leraren zich gericht op het ontwikkelen van een tool - de Onderwijsreis - die

kan helpen bij het beantwoorden van deze vraag. De Onderwijsreis stimuleert een dialoog tussen leraren waarin mogelijke toekomstscenario's besproken worden.

Visiebijeenkomsten: boring...

De aanleiding voor de ontwikkeling van de tool lag in een gezamenlijk ervaren: alle studiegenoten, ieder in hun eigen organisatie, kregen te maken met de complexiteit van het vraagstuk. We merkten allemaal dat het lastig is om antwoorden en richting te krijgen als je met collega's in gesprek gaat over de toekomst van het onderwijs. In onze eigen organisaties wordt

Dieuwertje samen met haar collega's van het Carmel College Salland.

er regelmatig gesproken over de onderwijsvisie en de toekomst van het onderwijs én we hebben allemaal wel een of ander verandertraject meegemaakt. Daarbij hebben we gemerkt dat niet iedereen enthousiast wordt van bijeenkomsten die gaan over de onderwijsvisie of het meerjarenbeleidsplan. Veel collega's associëren dit met trage bijeenkomsten waar veel gepraat, maar weinig gedaan wordt. En dat terwijl bijna iedereen het wél belangrijk vindt om erover na te denken.

Om hier verandering in te brengen hebben wij met elkaar gezocht naar een manier waarop leraren actiever betrokken worden bij het vormen van een toekomstvisie. Lector Marco Snoek liet ons in de opleiding kennis maken met de scenariomethode en dat bleek een goede basis voor wat uiteindelijk onze tool - de Onderwijsreis - is geworden.

Scenariomethode

De scenariomethode is oorspronkelijk opgezet om te leren omgaan met toekomstige onzekerheden voor het bedrijfsleven. Hierin worden trends besproken die een grote impact kunnen hebben op de toekomst. In de onderwijsreis hebben wij de trends opgenomen die actueel zijn in het onderwijs en in de maatschappij. Op basis van deze trends stellen de deelnemers zich voor hoe de toekomst er uitziet en zijn ze in staat om los te komen van het hier en nu.

Door verschillende scenario's in beeld te brengen en deze aan elkaar te presenteren, kun je richting geven aan waar je met je team of organisatie naartoe wilt werken. Het is een collectief proces waarbij het er niet om gaat of de scenario's per definitie op dit moment haalbaar zijn, maar om het proces van samen bedenken wat je belangrijk vindt en welke kant je op wilt gaan. Het dwingt je om out-of-the-box te denken en hierdoor wordt het creatieve proces geprikkeld.

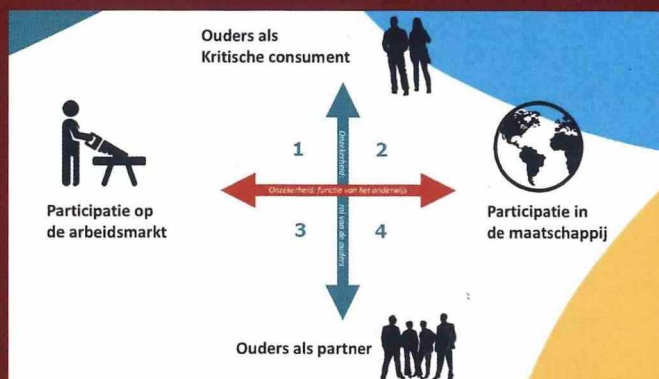
Onderwijsreis in praktijk

Wij hebben de Onderwijsreis met professionals uit het PO, VO, MBO en HBO gespeeld. In verschillende bijeenkomsten hebben wij ervaren dat onderwijsprofessionals grip kunnen krijgen op de toekomst doordat ze zelf scenario's uitwerken. Verschillende scenario's worden zichtbaar en maken dat er een creatief proces op gang komt. In de groep ontstaat er een gesprek over eigen inzichten en waarden van het onderwijs. Iets wat deelnemers bij de start van het spel niet hadden verwacht. Een van de deelnemers zei na de bijeenkomst: 'We werden meteen aan het werk gezet: met 12 mensen hebben we in ongeveer één uur 4 scenario's uitgewerkt over de toekomst van het onderwijs. Het spel helpt het goede gesprek te voeren over de toekomst van jouw onderwijs. Iets wat we volgens mij veel meer moeten doen.'

Deelnemers gaven aan dat de Onderwijsreis uitnodigt om in kleinere en grotere vergadermiddagen toe te passen. Juist het nadenken over een scenario dat niet direct de eigen voorkeur heeft, is uitdagend en stimuleert een open mindset. Dit werd door de deelnemers als waardevol ervaren. De kracht van de Onderwijsreis zit in het feit dat er een gedachte-experiment wordt uitgevoerd door de deelnemers. Normaliter is het verleidelijk om je in gesprekken of andere visietrajecten bezig te houden met één toekomst. Een toekomst die je op dat moment zelf het meest wenselijk vindt of verwacht. De Onderwijsreis zorgt ervoor dat je echt uit je eigen comfortzone stapt en ook nadenkt

Scenario's

In het spel wordt gekeken naar trends in de maatschappij (blauw) en trends in het onderwijs (rood). In dit voorbeeld is gekozen om te onderzoeken wat de functie van het onderwijs is. Dat kan participatie op de arbeidsmarkt zijn, of participatie in de maatschappij. Daarbij wordt ook gekeken naar de rol van ouders. Ziet de school de ouders als kritische consument of als partner? Op basis van deze trends worden vier scenario's uitgewerkt die elk uitgaan van twee uiterste trends.

Voorbeeld van trends waarmee de school scenario's kan uitwerken.

over voor jou minder voor de hand liggende toekomstbeelden. Juist dat zorgt ervoor dat je op een andere manier kunt kijken naar de ontwikkeling van je eigen onderwijsorganisatie.

Mentaal model

De waarneming van een leraar in opleiding wordt gekleurd door de kennis die hij opdoet, persoonlijke ervaringen, door overtuigingen en waardepatronen. Als verzamelnaam wordt ook wel het begrip 'mentaal model' gebruikt: de bril waarmee alle waarnemingen gekleurd worden. De Onderwijsreis heeft het doel om verschillende toekomst te verkennen en kan op die manier dus leiden tot een verruiming van mentale modellen. Wij hebben ervaren dat het waardevol is om met studenten in een lerarenopleiding dit proces door te maken. In de Onderwijsreis komt een belangrijk deel van de input van de studenten zelf. Daardoor kunnen ze de kennis van verschillende trends en ontwikkelingen in de samenleving koppelen aan hun vakgebied of toekomstig werk. Daarnaast zorgt het ervoor dat de studenten zich meer bewust worden van de verbondenheid tussen de maatschappelijke en de onderwijskundige trends.

Ga ook op Onderwijsreis

De studenten van de masteropleiding Professioneel Meesterschap zijn inmiddels afgestudeerd en zullen zich naast hun dagelijkse lespraktijk richten op het delen van de Onderwijsreis in andere schoolteams. Wilt u ook een Onderwijsreis maken? Neem dan contact op met een van de reisleiders via www.onderwijsreis.com ●

► Maarten Willms is muziekdocent en ambulant onderwijskundig begeleider bij Koninklijke Visio. Dieuwertje Kuppens is docent geschiedenis, M&M en Oriëntatie op Wetenschappelijk Onderzoek bij Carmel College Salland. Colette Vester is docent kunst bij het Groene Hart lyceum.